

Papperslösa får inte vård de har rätt till

En ny lag skulle ge papperslösa större rätt till vård. Landstingen kompenseras med 300 miljoner men vården kommer i praktiken inte alltid behövande till del.

Text: Fredrik Bergman | [Prenumerera](#) | Debatt i SocialPolitik nr 2 2016

En sak har jag lärt mig – för den som ska följa med en papperslös till sjukhuset är det struken skjorta som gäller. Advokatmundering. Och samtidigt måste man göra sig beredd på förhandling. En diakon jag känner menar att man behöver prästskjorta.

Och ska du följa med ett ensamkommande flyktingbarn till tandläkaren är det lika bra att ha med hela lagtexten i innerfickan, det har erfarenheten visat. Annars blir här ingen tandsten slipad.

Det är sorgligt att vården för utsatta grupper fortfarande är så godtycklig, trots att lagstiftningen förbättrats. Allt skulle ju vara klart och tydligt nu.

Den 1 juli 2013 fick Sverige en ny lag om vård av papperslösa. Nu skulle människor inte på samma sätt behöva förlita sig på ideella vårdcentraler. Lagen föreskriver att utlänningar som vistas i Sverige utan tillstånd, så kallat papperslösa, har rätt till subventionerad hälso- och sjukvård som inte kan anstå, inklusive tandvård, mödravård, preventivmedelsrådgivning och vård vid abort.

De har också rätt till en hälsoundersökning. Och till subventionerade mediciner – 50 kronor per uttag. I praktiken ska vuxna papperslösa erbjudas samma vård som vuxna asylsökande.

Och papperslösa barn ska ha samma vård som alla barn i Sverige

– fullständig sjukvård.

Självklart har många papperslösa verkligen fått bättre vård med hjälp av den nya lagen, ändå är det skrämmande hur godtyckligt det är i vardagen och hur dåligt informerad vårdpersonalen ofta är.

När Statskontoret utvärderade den nya lagen i slutet av 2015 kom utredarna fram till att informationen om lagen ofta var direkt eftersatt. I vissa landsting var rutinerna inte alls utarbetade, man förstod exempelvis inte hur människor utan fast bostad skulle hanteras administrativt. Är det verkligen tillåtet att skicka en tidsbokning med sms, undrades det på oinformerade vårdcentraler.

Lika osäkra var man inför att hantera människor utan personnummer. Trots att det finns bra praxis för hur personer kan få tillfälliga registreringsnummer.

Den nya lagen ger stort utrymme för kultur och inställning hos varje vårdcentral. Enskild vårdpersonal ställs inför svåra egna etiska beslut, när informationen är otillräcklig. När det gäller andra typer av vård har landstingen gott om snygga fyrfärgsfoldrar, men för den här gruppen får vårdpersonalen ibland leta febrilt i de egna instruktionerna för att begripa vilken vård som gäller.

Lagen är också direkt otydlig för vissa grupper, exempelvis för EU-medborgare som stannar kvar i landet mer än tre månader. I vissa landsting räknas dessa människor som papperslösa, i andra landsting tillämpas EUs vårdregler och kostnadsersättningar. Företrädare för Röda korset har påpekat det absurda i att en papperslös måste ha papper på sin papperslöshet för att lagen säkert ska gälla.

Ett annat problem som Vårdförbundet påtalat är att det fortfarande är upp till varje läkare att bedöma vilken vård som kan anstå och inte.

Sammanfattningsvis – gott om godtycke runt en luddig lag.

Om landstingen brister i att praktisera lagen, så brister de i alla fall inte i att lyfta ersättning för det de enligt lagen

ska utföra.

Riksdagen höjde de årliga statsbidragen till landstingen med 300 miljoner kronor när lagen tillkom, en kompensation som skulle möjliggöra för alla landsting att tillämpa förändringarna den innebar. Men när Statskontoret i fjol granskade hur pengarna använts, visade det sig att många lyft pengar, utan att ha kostnader. Mitt eget landsting, region Kronoberg var sämst i landet. Region Kronoberg använde bara 0,4 procent av de statliga medel man fått för vård till papperslösa, 22 500 kronor av 5 821 400 kronor. Bedrövligt, är ordet.

Det är inte okej att stifta luddiga lagar, och sedan säga att verkligheten har förbättrats, trots att praxis inte hänger med. Det är inte okej att ta så lätt på utbildning och information att både personal och patient hamnar i osäkerhet vid varje vårdbesök.

Fredrik Bergman arbetar på hvb för ensamkommande i Växjö och är ideellt engagerad bland annat för romer.